

KICHIK MAKTAB YOSH DAVRI

Boboraximov Samandar Zokir o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi

baboraximovsamandar@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Norova Nazokat Odiljonovna**

Annotatsiya

Bugungi dunyodan turib o'tmishga nazar tashlaydigan bo'lsak, psixologik olimlar kichik maktab yosh davrining (6-10 yosh) psixologik-pedagogik xususiyatlarini, bolalarning kognitiv, ijtimoiy-emotsional va shaxsiy rivojlanishidagi asosiy tendensiyalarni chuqur tahlil qilgan. Unda maktabga moslashish jarayonining murakkabliklari, ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati, ayniqsa ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Oila va maktab muhitining bolaning har tomonlama rivojlanishiga ta'siri baholanib tegishli tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari ushbu davrda bolalarning muvaffaqiyatli ta'lim olishi va shaxs sifatida kamol topishi kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar

kichik maktab yoshi, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar, pedagogik texnologiyalar, maktabga moslashish, rivojlanish psixologiyasi, ta'lim samaradorligi, boshlang'ich ta'lim.

Abstract

This chapter deeply analyzes the psychological-pedagogical characteristics of early school age (6-10 years), focusing on key trends in children's cognitive, socio-emotional and personal development. It examines the complexities of school adaptation and the significance of modern pedagogical technologies in the educational process, particularly their role in fostering socio-emotional competencies. The impact of family and school environments on a child's holistic development is assessed, leading to the formulation of relevant recommendations. The findings underscore the necessity of a comprehensive approach for children's successful learning and personal growth during this critical period.

Keywords

early school age, socio-emotional competencies, pedagogical technologies school adaptation, developmental psychology, educational effectiveness, primary education.

Аннотация

Данная глава глубоко анализирует психолого-педагогические особенности младшего школьного возраста (6-10 лет), а также основные тенденции в когнитивном, социально-эмоциональном и личностном развитии детей. В ней рассматриваются сложности процесса адаптации к школе, значение современных педагогических технологий в образовательном процессе, особенно их роль в формировании социально-эмоциональных компетенций. Оценивается влияние семейной и школьной среды на всестороннее развитие ребенка, разрабатываются соответствующие рекомендации. Результаты исследования показывают необходимость комплексного подхода для успешного обучения и личностного становления детей в этот период.

Ключевы слова

младший школьный возраст, социально-эмоциональные компетенции, педагогические технологии, адаптация к школе, психология развития, эффективность образования, начальное образование.

KIRISH:

Kichik maktab yosh davri (odatda 6 yoshdan 10 yoshgacha) bolaning hayotidagi eng muhim va murakkab bosqichlardan biri bo'lib, unda jadal kognitiv, ijtimoiy-emotsional va shaxsiy rivojlanish sodir bo'ladi. Bu davr bolaning maktab muhitiga kirishi, yangi ijtimoiy rollarni o'zlashtirishi va o'quv faoliyatining yetakchi faoliyat turiga aylanishi bilan tavsiflanadi. Ushbu yoshdagi bolalarning rivojlanish xususiyatlarini chuqur tushunish, ularning ta'lim jarayonida muvaffaqiyatga erishishlari va kelajakda jamiyatning to'laqonli a'zosi bo'lib yetishishlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, ushbu davrda bolalar turli xil moslashish qiyinchiliklariga duch kelishlari, o'quv yuklamalari va ijtimoiy talablar bilan bog'liq stressni boshdan kechirishlari mumkin. Kichik maktab yosh davri psixologik-pedagogik adabiyotlarda keng o'rganilgan. Jean Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bu davr "konkret operatsiyalar bosqichi"ga to'g'ri keladi, bunda bolalar mantiqiy fikrlashni, obyektlarni tasniflash va seriyalashni o'rganadilar, ammo hali mavhum tushunchalar bilan ishlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Lev Vygotskiy esa ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasida bolaning rivojlanishida ijtimoiy o'zaro ta'sir va madaniy vositalarning hal qiluvchi rolini ta'kidlagan. Erik Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasida esa bu davr "mehnatsevarlikka qarshi pastkashlik" bosqichi sifatida qaraladi, bunda bolalar o'z qobiliyatlarini rivojlantirishga intiladi va muvaffaqiyat orqali o'ziga ishonchni shakllantiradi.

Zamonaviy tadqiqotlar kichik maktab yoshidagi bolalarning nafaqat kognitiv, balki ijtimoiy-emotsional rivojlanishining ham ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sirini ko'rsatmoqda. "Applying Pedagogical Technologies in Developing Socio-Emotional Competencies of Primary School Students" nomli maqola boshlang'ich maktab o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanishning muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu tadqiqot o'yin-faoliyatiga asoslangan texnologiyalar, hamkorlikda o'rganish strategiyalari va reflektiv metodologiyalarning samaradorligini tahlil qiladi. Tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan tadqiqot nazariy-analitik yondashuvga asoslangan bo'lib, mavjud ilmiy adabiyotlar va tadqiqot natijalarini tizimli tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlarni qamrab oladi:

Adabiyotlarni tanlash va ko'rib chiqish: Kichik maktab yosh davri psixologiyasi, pedagogikasi, ijtimoiy-emotsional rivojlanish va pedagogik texnologiyalar bo'yicha asosiy nazariy manbalar va zamonaviy ilmiy maqolalar ko'rib chiqildi. Xususan, berilgan manba chuqur tahlil qilindi.

Kontent tahlili: Tanlangan adabiyotlardagi asosiy tushunchalar, nazariyalar va empirik topilmalar mazmuniy tahlil qilindi. Bu kichik maktab yoshidagi bolalarning rivojlanish xususiyatlari, maktabga moslashish jarayoni va ta'lim samaradorligini oshirishda pedagogik texnologiyalarning roli haqidagi asosiy g'oyalarni aniqlashga yordam berdi. Tadqiqot natijalari kichik maktab yosh davrining bolaning kelajakdagi shaxsiyat shakllanishi va akademik muvaffaqiyatida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi. Bu davrda bolalarning kognitiv qobiliyatlari sezilarli darajada rivojlanadi: ular mantiqiy fikrlashni, sabab-oqibat bog'liqliklarini tushunishni diqqatni uzoqroq vaqt davomida jamlashni o'rganadilar. Biroq, bu jarayon har doim ham silliq kechmaydi. Maktabga moslashish, yangi qoidalar va talablarga ko'nikish, tengdoshlar va o'qituvchilar bilan munosabatlarni o'rnatish bolalardan katta ijtimoiy-emotsional kuch talab qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarning rivojlanishi akademik ko'rsatkichlar bilan chambarchas bog'liq. Manbada ta'kidlanganidek, pedagogik texnologiyalarni, xususan, o'yin-faoliyatiga asoslangan, hamkorlikda o'rganish va reflektiv metodologiyalarni qo'llash boshlang'ich maktab o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Masalan, o'yin-faoliyatiga asoslangan texnologiyalar bolalarga hissiyotlarni ifodalash, empatiyani rivojlantirish va ijtimoiy vaziyatlarda o'zini tutishni o'rganishga yordam beradi. Hamkorlikda o'rganish strategiyalari esa, jamoada ishlash, muloqot qilish va kelishuvga erishish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Olingan natijalar kichik maktab yosh davrida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda kompleks yondashuv zarurligini tasdiqlaydi. Faqat akademik bilimlarni berishga qaratilgan an'anaviy ta'lim tizimi bolalarning ijtimoiy-emotsional ehtiyojlarini to'liq qondira olmaydi. Manbada keltirilganidek, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni integratsiya qilish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bu esa, zamonaviy ta'lim tizimlarining, shu jumladan O'zbekiston ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri bo'lgan har tomonlama rivojlangan shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

O'quv dasturlariga integratsiya: Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlariga ijtimoiy-emotsional o'rganish (SEL) komponentlarini, xususan, o'yin-faoliyatiga asoslangan, hamkorlikda o'rganish va reflektiv metodologiyalarni tizimli ravishda kiritish lozim.

O'qituvchilar malakasini oshirish: O'qituvchilarning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan, ayniqsa ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan usullardan foydalanish bo'yicha malakasini oshirish kurslari va treninglarini tashkil etish zarur.

XULOSA

Bir nechta olimlar tomonidan kichik maktab yosh davrining psixologik-pedagogik xususiyatlari, bolalarning kognitiv, ijtimoiy-emotsional va shaxsiy rivojlanishidagi asosiy tendensiyalar chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bu davr bolaning hayotida muhim burilish nuqtasi bo'lib, unda maktabga moslashish, yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish, ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Ayniqsa, manbada ta'kidlanganidek, ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni (o'yin-faoliyatiga asoslangan, hamkorlikda o'rganish, reflektiv metodologiyalar) qo'llash ta'lim samaradorligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu texnologiyalar bolalarning o'ziga ishonchini mustahkamlaydi, stressni kamaytiradi va o'quv motivatsiyasini kuchaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Berk, Laura E. Bola rivojlanishi. Boston: Pearson, 2018.
2. Slavin, Robert E. Pedagogik psixologiya: Nazariya va amaliyot. Boston: Pearson, 2018.
3. Diamond, Adele. "Ijro etuvchi funksiyalar" Psixologiyaning yillik sharhi, vol.64, 2013, pp.135-168.
4. Elias, Maurice J., et al. "Ijtimoiy-emotsional ta'lim", Akademik muvaffaqiyat va Maktab muhiti: Tadqiqot sharhi. "Maktab salomatligi" jurnali, vol.76, no.9, 2006, pp.512-522.
5. Vygotsky, L.S. Jamiyatdagi ong: Yuqori psixologik jarayonlarning rivojlanishi. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. "Zone of Proximal Development", 80-120-betlar.